

KS. MIROSŁAW KOWALCZYK

EUCHARYSTIA JAKO OBJAWIENIE TRÓJCY ŚWIĘTEJ

Każdy sakrament jest historiozbawczym wydarzeniem, w którym zaznaczona jest obecność Chrystusa. W sposób szczególny uwidacznia to sakrament Eucharystii. Uobecnia ona zasadniczo Odkupieńczą Ofiarę Syna Bożego, ale zawiera także w sposób konieczny Objawienie Ojca i Zesłanie Ducha Świętego. Jest to sakrament, który w swej istocie uaktualnia ekonomię zbawczą Trójcy. „Eucharystia oznacza i urzeczywistnia komuniję życia z Bogiem i jedność Ludu Bożego, przez które Kościół jest sobą. Jest ona szczytem działania, przez które Bóg w Chrystusie uświęca świat, a równocześnie szczytem kultu, jaki ludzie w Duchu Świętym oddają Chrystusowi, a przez Niego Ojcu” (KKK 1325)¹

I. CHRYSZTUS EUCHARYSTYCZNY JAKO DROGA KU TRÓJCY ŚWIĘTEJ

Zasadniczą rolą i celem Eucharystii jest pełna więź komunijna między Jezusem Chrystusem a człowiekiem, który otwiera się na Chrystusa, na Jego Osobę, na dzieło odkupienia, zbawienia i na Jego „drogę” do wieczności, nieśmiertelności i na życie w łonie Trójcy Świętej² Toteż sama Eucharystia i uczestniczenie w niej jest sakramentalnym, historycznym i konkretnym

Ks. dr MIROSŁAW KOWALCZYK – adiunkt Katedry Historii Dogmatów w Instytucie Teologii Dogmatycznej KUL; adres do korespondencji – e-mail: kowal@kul.lublin.pl

¹ Por. KL 47; KK 11, DK 5; Instrukcja Kongregacji do Spraw Kultu Bożego *Eucharisticum mysterium*, Watykan 1967, nr 6.

² List Ojca Świętego Jana Pawła II na Rok Eucharystii *Mane nobiscum Domine*, Watykan 2004, nr 7.

jednoczeniem całego człowieka, indywidualnego i społecznego z Chrystusem i Jego dziełem, z Jego rolą stwórczą i zbawczą³ Sprawowanie Eucharystii, publiczne i indywidualne, uczestniczenie w niej jest sakramentalno-misteryjną kontynuacją Chrystusa w wymiarze osobowym i życiowo-historycznym.

Eucharystia to Chrystus mistyczny, a więc jest to tym samym niezwykła chrystologia uniwersalna. Jest to dopełnienie realności eucharystycznej, gdyż rola empiryczno-historyczna Chrystusa zakończyła się w określonym odcinku dziejów świata i była ona niejako „pierwszą odgórną” częścią realizacji zbawienia, byłaby jednak niepełna czy raczej niespełniona i niezrealizowana bez recepcji jej ze strony człowieka indywidualnego i Kościoła. Po prostu bez ludzkiej „odpowiedzi” na Eucharystię Chrystusową sama Eucharystia byłaby „niespełniona”, daremna, można powiedzieć nierealna. Bowiem działa tu nie sam Chrystus, ale Chrystus z człowiekiem, z nami, Emmanuel – Bóg z nami, realnie, empiryczno-mistycznie – osoba w osobę⁴

Spółeczna realizacja Eucharystii, jej przyjmowanie i kult Chrystusa Eucharystycznego są spełnianiem eucharystycznej woli Chrystusa, Jego posłannictwa i misji, oczywiście w określonych i uporządkowanych religijnie rozmiarach i kształtach. Mówiąc prosto, wola Pana ma być realizowana zgodnie ze słowami: „Bierzcie i jedzcie”, „Bierzcie i pijcie”, „To czyńcie na Moją pamiątkę” (*anamnesis, commemoratio*).

Sprawowanie Eucharystii, życie nią i jej kult jest wyznaniem wiary w Chrystusa i Jego Bóstwo, w Jego Dzieło Odkupienia. Jest to wyznanie wiary nie tylko jednostkowe, prywatne i osobiste, lecz także publiczne, wspólnotowe i oparte na więzi Ciała Chrystusa z Głową. Jest to realizacja zasady soteryjnej: „Do każdego, który przyzna się do Mnie przed ludźmi, przyznam się i Ja przed moim Ojcem, który jest w niebie. Lecz kto się Mnie zaprze przed ludźmi, tego zaprę się i Ja przed moim Ojcem, który jest w niebie” (Mt 10, 32-33; Mk 8, 38; Łk 9, 26).

Wreszcie Eucharystia, realizowana osobiście i publicznie, duchowo i liturgiczno-apriorycznie, misteryjnie i historycznie, w czasie, przestrzeni i w wymiarze świata osobowego, całoosobowego – jest po prostu budową Kościoła, czyli Ludu Bożego, Chrystusa Społecznego, Chrystusa „Publicznego” (po Zmartwychwstaniu), Jego Ciała Mistycznego⁵ Stąd publiczne sprawowanie Eucharystii w łonie ludu i w centrum życia publicznego jest jego podstawową

³ Por. Cz. S. B a r t n i k, *Sakramentologia społeczna*, Lublin 2000, s. 211 nn.

⁴ Por. Cz. S. B a r t n i k, *Dogmatyka katolicka*, t. II, Lublin 2003, s. 705 nn.

⁵ *Mane nobiscum Domine*, nr 20-21.

rolą i strukturą, a przede wszystkim formą realizacji chrześcijaństwa, choć relacje Eucharystii do forum publicznego mogą być zmienne, mogą się rozwijać, doskonalić i dostosowywać do czasów, epok, kultur i „dusz narodów” I tak przez Eucharystię i jej realizację „otwartą” Chrystus wchodzi w samą głębię egzystencji ludzkiej indywidualnej i społecznej, prywatnej i publicznej⁶ Kościół „eucharystyczny” jest misteryjny, ale i empiryczny, niewidzialny i zarazem widzialny, osobisty: publiczny, domowy i „światowy”, charyzmatyczny, ale też stanowiący jakąś część życia, kultury, ekonomii, polityki, kosmosu. Jak Chrystus jest „Głową wszelkiego stworzenia” (Ef 1, 10), tak Eucharystia jest „dynamiczną rekapitulacją” wszelkiego stworzenia, dynamiką „uchrystusowania” całego świata i wszystkich jego dziedzin, jest podstawową formą i zarazem głównym „sposobem” chrystianizacji świata, a nawet „trynityzacji” świata, czyli zespalania świata z Trójcą Świętą⁷ W ten sposób Chrystus Eucharystyczny wprowadza świat w krąg rzeczywistości całej Trójcy.

II. EUCHARYSTIA JAKO WEJŚCIE W ŻYCIE TRÓJCY ŚWIĘTEJ

Eucharystia ma także wymiar trynitarny, a nie tylko czysto chrystologiczny. Daje możliwość wnikięcia w prawdę trynitarną przez realne zjednoczenie się z Chrystusem Eucharystycznym, który jest obecny, nie tylko pod postacią zewnętrznych znaków chleba i wina, a więc jako pokarm duchowy, ale jako realna rzeczywistość osobowa, duchowa, misteryjna⁸ Chrystus jest zawsze złączony z „całą” Trójcą Świętą. W Eucharystii Bóg osobowy udziela się przez Swojego Syna osobom stworzonym. Trudno sobie wyobrazić lepszy sposób wyrażenia swojej własnej rzeczywistości. Msza św. jako sprawowanie Eucharystii staje się przez to wydarzeniem, w którym człowiek jako osoba może spotkać się z rzeczywistością Trójcy Świętej, a przez to może w Nią wejść ze swoim światem osobowym⁹

⁶ Por. Cz. S. B a r t n i k, *Chrystus – Syn Boga Żywego*, Lublin 2000, s. 288.

⁷ Por. J a n P a w e ł II, *Ecclesia de Eucharistia*, Watykan 2003, nr 50; KKK 1357; B a r t n i k, *Sakramentologia społeczna*, s. 278.

⁸ Por. KKK 1357.

⁹ Por. KKK 1405.

Takie ujęcie potwierdzone jest w Nowym Testamencie. Między innymi wybrzmiewa ono w starożytnej formule eucharystycznej, zawartej w drugim Liście do Koryntian: „Łaska Pana Jezusa Chrystusa, Miłość Boga i dar jedności w Duchu Świętym niech będą z wami wszystkimi” (2 Kor 13, 13) oraz w wielu doksologiach znajdujących się w innych księgach Nowego Testamentu¹⁰ Wynika z nich że Trójca Święta jest fundamentem, a jednocześnie jakimś programem dla całej egzystencji człowieka. Formuły biblijne i doksologie mówią wprost, że Bóg Trójjedyny obejmuje całokształt ludzkiej egzystencji. Obejmuje życie doczesne z jego aspektami materialnymi i duchowymi oraz włącza je w krąg swojej boskiej rzeczywistości.

Pojęcie „łaska Jezusa” zawiera w sobie wszystko to, co obejmuje swoim zasięgiem całe wydarzenie Chrystusa, a więc jest to dar wcielenia, ale też i odkupienia, którego szczytem była Ofiara Chrystusa. Dokonała się ona historycznie na Golgocie, ale jest mistycznie uobecniana w wydarzeniu eucharystycznym, czyli we Mszy św. Wyrażenie „łaska Jezusa” z formuły trynitarnej 2 Kor 13, 13 odwołuje się też do płaszczyzny osobowej człowieka. Na tej płaszczyźnie człowiek odkrywa swoje podobieństwo do Jezusa Chrystusa, Syna Bożego, a następnie przez Niego odkrywa podobieństwo do swego Stwórcy. Odnajduje przez to godność swego powołania do istnienia i do świętości. Szczególnie łaska zbawczej śmierci Jezusa otwiera, przez działanie Ducha Świętego, dostęp do Boga Ojca. Człowiek, uczestnik Eucharystii, ma dostęp do tajemnicy Życia i Istnienia Trójcy Świętej. Ma szansę zrozumieć, że pełne spełnienie się bytu zależy od realizacji jego relacji do Osób Boskich, a jednocześnie także do innych osób ludzkich.

„Miłość Boga” oznacza przede wszystkim, że człowiek został stworzony przez Boga i na podobieństwo swego Stwórcy¹¹ Na pierwszym planie istnieje oczywiście podobieństwo do Syna Bożego, ale nie jest to odizolowanie od pozostałych Osób Trójcy. Człowiek został obdarzony wszelkimi potrzebnymi darami dla zrealizowania swego istnienia i spełnienia się. Dokonuje się to nie automatycznie, ale na podstawie świadomego i własnego wyboru człowieka, jako samospełniania się. Człowiek ma ze swej strony samodzielnie, choć z pomocą łaski, zagospodarować przestrzeń pomiędzy sobą a Bogiem. Drogą do tego jest miłość, którą najpierw okazuje Bóg Ojciec przez stworzenie, powołanie do świętości, obdarowanie wszelkimi darami, łącznie z darem odkupienia. Najdoskonalszym wyrazem tej miłości jest ofiarowanie przez Ojca swego Syna. Msza św. jest znakiem, ikoną tej miłości. Nie jest to jednak

¹⁰ Por. np. Rz 16, 25-27; Ef 3, 20-21; 6, 23-24 i inne.

¹¹ Por. KKK 1359.

monolog ze strony Boga. Eucharystia daje możliwość odpowiedzi ze strony człowieka. Wymaga to wiary, a przede wszystkim miłości. Miłością człowiek odpowiada na Miłość Boga. Istota tej odpowiedzi kryje się w komunii osoby ludzkiej z Osobą Chrystusa. Komunia z Chrystusem Eucharystycznym umożliwia pełną, w pewnym sensie, więź synowską z Bogiem Ojcem¹²

Formuła z liturgii eucharystycznej zawarta w 2 Kor 13, 13 mówi także o Duchu Świętym. Pokazuje istotny związek między Objawieniem Jezusa Chrystusa a Zesłaniem Ducha Świętego. Duch Święty nieustannie towarzyszył Jezusowi w Jego ziemskim życiu. Był w momencie wcielenia, narodzenia, ofiarowania w świątyni, poprzez działalność publiczną od chrztu w Jordanie, aż do wydarzeń paschalnych. Po Wniebowstąpieniu nastąpiło Zesłanie Ducha Świętego, co dało początek Kościołowi, czyli miejscu i wspólnocie realizowania się dzieła zbawczego w historii do końca czasów. Duch Święty, który – według Leona I Wielkiego – działa od początku stworzenia, nie przynosi nowego Objawienia odkupieńczego, ale uobecnia Objawienie Chrystusowe, a w Eucharystii jest „Ożywicielem” tego Objawienia. Eucharystia jest kontynuacją zbawczej misji Chrystusa, którą uaktualnia Duch Święty dla wszystkich pokoleń aż do czasów ostatecznych¹³

Duch Święty jest też zasadą jedności. Tę jedność możemy rozumieć jako budowanie więzi międzyludzkich, czyli tworzenie Kościoła, ale też jako komunikowanie się świata ludzkiego ze światem Boskim. Duch Święty sprawia że Miłość Boga i Łaska Odkupienia stają się realne w historii człowieka. Są dla niego dostępne i pozwalają człowiekowi zrealizować swoje życie. Dar jedności jest też zadaniem dla człowieka rozkładającym się na całą praktykę życia. Człowiek spotyka się z rzeczywistością Trójcy w Duchu Świętym.

III. EUCHARYSTIA OBRAZEM BOSKIEJ NATURY

Wszelkie działanie Boga na zewnątrz wynika z Jego natury, choć trzeba w duchu personalizmu powiedzieć, że ostatecznie działającym podmiotem Boskim jest zawsze konkretna Osoba Boża, a nie anonimowa natura¹⁴ Fakt

¹² Por. J a n P a w e ł II, Encyklika *Ecclesia de Eucharistia*, nr 16, 23, 34.

¹³ Zob. Cz. S. B a r t n i k, *Teologia historii według Leona Wielkiego*, Lublin 2001, s. 165-187

¹⁴ Por. Cz. S. B a r t n i k, *Osoba w Trójcy Świętej*, „Personalizm” 1(2001), s. 67-78.

eucharystyczny zaistniał historycznie przez działanie Osoby Jezusa Chrystusa, ale Syn działający nawet w historii zawsze pozostaje w relacji do Ojca jako rodzony i do Ducha Świętego jako współtchnący. Jeśli centrum Eucharystii stanowi Syn Boży, to można powiedzieć, że pierwotnym źródłem Eucharystii jest sama Trójca Święta¹⁵

Wydarzenie eucharystyczne odkrywa przed człowiekiem coś z głębi natury Boga. Ta natura sprowadza się do realnej miłości międzyosobowej. W Bogu miłość to wzajemne bycie w sobie Trzech Osób Bożych. Jest to najgłębsza tajemnica bycia osobowego, najpełniejsze oddanie siebie drugiemu, najpełniejsza adoracja, najdoskonalsza miłość, poznanie i najpełniejsza dziękczynna (eucharystyczna) odpowiedź na otrzymany dar¹⁶ Eucharystia, jako wydarzenie historyczne, ma coś ze znaku tak realizowanych relacji międzyosobowych. Jest historycznym uobecnieniem niewidzialnej, transcendentnej rzeczywistości i połączeniem jej z rzeczywistością osobową ludzką, historyczną i przestrzenną. Eucharystia jest także wydarzeniem międzyosobowym. Wynika ona z relacji między Osobami Bożymi, ale obejmuje i włącza w tę relację osoby ludzkie. Bóg w Trójcy przez Jezusa wychodzi do człowieka i pozwala człowiekowi, także przez Jezusa, przyjść do siebie. Bóg cały oddaje siebie człowiekowi, a człowiek ma szansę cały oddać się Bogu.

Istotą Boga jest ofiarowanie siebie, czyli oddawanie natury, przyjmowanie jej i odwzajemnianie przez dziękczynną relację bycia obdarowanym. One tworzą razem jedno wielkie, osobowe oblicze Boga, czyli naturę. Przez Osoby ukazuje się natura Boga. Ofiarowanie się Ojca Synowi oraz Ojca i Syna Duchowi Świętemu nie jest ani dowolne, ani wymuszone, lecz odpowiada najgłębszej woli tych Osób. Wynika z ich istoty, która jest absolutnie doskonałą Miłością, czyli dążeniem do absolutnego wspólnego dobra. Ta istota jest ukazana światu w Chrystusie. Znakiem tego jest właśnie Eucharystia. Przez to istota Boża udziela się światu, a świat ludzki otrzymuje uczestnictwo w Bożej naturze: „Łaska wam i pokój niech będą udzielone obficie przez poznanie Boga i Jezusa, Pana naszego. Tak samo Boska Jego wszechmoc udzieliła nam tego wszystkiego, co odnosi się do życia i pobożności, przez poznanie Tego, który powołał nas swoją chwałą i doskonałością. Przez nie zostały nam udzielone drogocenne i największe obietnice, abyście się przez nie stali uczestnikami Boskiej natury” (2 P 1, 2-4).

¹⁵ Por. KKK 258.

¹⁶ Por. B a r t n i k, *Dogmatyka katolicka*, t. II, s. 712.

*

Podstawowa tajemnica wiary chrześcijańskiej zawarta jest w prawdzie o Bogu Jedynym, ale w Trzech Osobach. Istnieje wiele naszych niedoskonałych sposobów interpretowania tej prawdy, wiele języków o Trójcy poczynając od prostych porównań i wyobrażeń, nie zawsze trafnych, zaczerpniętych z języka potocznego, a skończywszy na wyszukanych i abstrakcyjnych rozważaniach teologiczno-filozoficznych. Choć język dotyczący Trójcy Świętej jest bardzo trudny, jednak nie wyklucza możliwości choćby częściowego wniknięcia w tę tajemnicę za pomocą ludzkiego poznania i doświadczenia. Jedną z możliwości jest poznanie, kontemplacja i rozważanie misterium Mszy świętej jako wydarzenia zbawczego a jednocześnie trynitarnego, wynikającego z samej istoty Boga. Eucharystia jest zatem rekapitulacją całej rzeczywistości chrześcijańskiej na ziemi, choć można chyba również mówić i o Eucharystii Wiecznej w Trójcy i w niebie.

THE EUCHARIST AS THE REVELATION OF THE HOLY TRINITY

S u m m a r y

The Eucharist makes present and actualises the event of Jesus of Christ, especially in the aspect of His salvific Offer. It is also the revelation and, as it were, insight in the mysteries of the Holy Trinity. The source of the Eucharist is the acting Triune God. He Himself is in fact the everlasting and continuous Eucharist. The essence of the latter is personal giving of oneself and incessant thanksgiving for this gift. Jesus Christ in the Eucharist unveils this mystery of God in the Trinity of Persons. The celebration of the Eucharist, that is, the Holy Mass and eucharistic cult is the place and sign of the revelation of the most profound mystery of God in the Trinity of Persons.

Translated by Jan Kłós

Słowa kluczowe: Eucharystia, Chrystus Eucharystyczny, osoba ludzka, natura Boża, Trójca Święta.

Key words: the Eucharist, Eucharistic Christ, the human person, Divine nature, the Holy Trinity.